

ЗБОРНИК РАДОВА

VI међународни научни скуп

„Савремени изазови и пријетње безбједности”

Бања Лука, Република Српска, БиХ, 27. март 2026. године

Бања Лука, 2026. година

Издавач

Универзитет у Бањој Луци, Факултет безбједносних наука
Булевар војводе Живојина Мишића 10А, Бања Лука

Едиција

Зборници

Главни и одговорни уредник

Проф. др Предраг Ђеранић
Универзитет у Бањој Луци, Факултет безбједносних наука

Штампа:

"PRINT SHOP" d.o.o. Istočna Ilidža

Тираж:

120 примјерака

ISBN 978-99976-805-9-4

© Универзитет у Бањој Луци, Факултет безбједносних наука
VI међународни научни скуп „Савремени изазови и пријетње
безбједности”, Бања Лука, Република Српска, БиХ, 27. март 2026. године

НАУЧНИ ОДБОР

- Проф. др Предраг Ђеранић, декан Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Зоран Ђурђевић, ректор Криминалистичко-полицијског универзитета, Београд, Република Србија
- Проф. др Павел А. Ковалев, декан Факултета безбједности ДПУ, Москва, Руска Федерација
- Проф. др Јонче Ивановски, декан Факултета безбедности, Универзитет Св. Климент Охридски, Сјеверна Македонија
- Проф. др Оливер Бакрески, декан Филозофског факултета, Универзитет Св. Климент Охридски, Сјеверна Македонија
- Проф. др Драган Танчић, Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија
- Проф. др Ирина Безукладова, ТДУ имена Г.Р. Державина, Руска Федерација
- Проф. др Елена М. Приорова, РХТУ имена Менделеева, Москва, Руска Федерација
- Доц. др Наталија Ј. Гомзјакова, ДУП, Руска Федерација
- Проф. др Ратко Дуев, Филозофски факултет, Универзитет Ђирило и Методије, Скопје, Сјеверна Македонија
- Проф. др Тања Милошевска, Институт за мир, безбједност, Филозофски факултет, Универзитет Ђирило и Методије, Скопје, Сјеверна Македонија
- Проф. др Рудолф Нађ, Obuda University, Будимпешта, Мађарска
- Проф. др Vári Vince, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Доц. др Sándor RÁCZ, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Др Máttyás Szabolcs, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Др Csaba ZÁGON, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Др Farkas Johanna, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Др Érces Gergő, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Проф. др Дарина Григорова, Софијски универзитет Св. Климент Охридски, Софија, Бугарска
- Др Воин Божинов, Академија наука, Софија, Бугарска
- Др Ајда Шулиц, Универзитет у Марибору, Република Словенија
- Проф. др Саша Мијалковић, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија

- Проф. др Дане Субошић, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија
- Проф. др Драган Млађан, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија
- Проф. др Стево Јаћимовски, Београд, Република Србија
- Др. Александар Ивановић, Министарство унутрашњих послова Црне Горе
- Др Марија Ђорић, Институт за политичке студије, Београд, Србија
- Проф. др Велибор Лалић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Жана Врућинић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Дарко Паспаљ, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Саша Мићин, ФБН Универзитета у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Борис Тучић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Горан Амићић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Драгана Васиљевић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Дражан Еркић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Драгиша Јуришић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Дражен Миљић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

- Асс. Милица Хрвач, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Асс. Жељка Пиљагић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Сандра Чихорић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Исидора Којић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ

ЛИСТА РЕЦЕНЗЕНАТА

- Проф. др Предраг Ђеранић, декан Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци,
- Република Српска, БиХ
- Проф. др Саша Мијалковић, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија
- Проф. др Стево Јаћимовски, Београд, Република Србија
- Проф. др Дане Субошић, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија
- Проф. др Драган Млађан, Криминалистичко-полицијски универзитет, Република Србија
- Проф. др Здравко Грујић, Универзитета у Приштини, Приштина
- Проф. др Велибор Лалић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Саша Мићин, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Борис Тучић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Миле Шикман, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, БиХ
- Доц. др Драгана Васиљевић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Дражан Еркић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Драгиша Јуришић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Дражен Миљић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Иван Милић, Универзитет у Новом Саду, Република Србија
- Др Милица Сикимић Ђорић, ФБН Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Др Ајда Шулц, Универзитет у Марибору, Република Словенија
- Др Farkas Johanna, Универзитет за јавне услуге „Лудовика“, Будимпешта, Мађарска
- Др Марија Ђорић, Институт за политичке студије, Београд, Србија

УВОДНИК

Међународни научни скуп под називом „Савремени изазови и пријетње безбједности“ у организацији Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, шести по реду, вођен искуствима из претходних година показао је да је сваки наредни скуп обимнији и богатији у односу на претходни. Показало се то како кроз бројност пристиглих научних радова (ове године њих 52), бројности аутора и коаутора, као и земаља из којих аутори долазе. На конференцији су учешће узели излагачи из девет држава (Русије, Мађарске, Бугарске, Пољске, Словеније, Сјеверне Македоније, Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине) који су усмено излагали на српском, руском и енглеском језику.

Широк је спектар обрађиваних тема: механизми цивилне заштите и европска безбједност, савремене пријетње националној безбједности, тероризам, заштита критичне инфраструктуре, сајбер пријетње и вјештачка интелигенција у безбједности, полицијски послови, одлучивање у полицији, полицијска контрола, рад полиције у сектору, управљање ризицима савременог оружја, криминалистичко-техничке и форензичке теме, те теме у вези са физичком припремљеношћу и физичким статусом припадника служби безбједности.

Због бројности научних радова и излагача рад се одвијао у двије сесије. Присутни излагачи излагали су усмено, док су остали имали могућност да своје теме изложе путем онлајн платформе. Скуп је одржан 27. марта, у истом мјесецу у којем је Факултет безбједносних наука, као најмлађа чланица Универзитета у Бањој Луци, прославио своју девету годишњицу.

Испред организатора,
Проф. др Предраг Ђеранић

ОДЛУЧИВАЊЕ У УСЛОВИМА НЕИЗВЕСНОСТИ, СТУДИЈА СЛУЧАЈА ОСЛОБАЂАЊА ТАЛАЦА У МОСКОВСКОМ ПОЗОРИШТУ ДУБРОВКА Дане Субошић	11
САВРЕМЕНА БЕЗБЕДНОСНА ДИЛЕМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА: ХИБРИДНЕ ПРЕТЊЕ, ГЕОПОЛИТИЧКА КОНКУРЕНЦИЈА И РАЊИВОСТ РЕГИОНА Мирослав Митровић.....	27
ДИГИТАЛНА БЕЗБЕДНОСТ ДЕЦЕ И МЛАДИХ Ратомир Антоновић.....	45
УТИЦАЈ ПОСТОЈЕЋЕГ ЗАКОНОДАВНОГ ОКВИРА НА РАД ПРИВАТНОГ СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ Желько Зорић, Душка Зорић	58
СТРАТЕГИЈСКО ОКРУЖЕЊЕ ПОСЛЕ 2020: ИЗАЗОВИ ЗА СТРАТЕГИЈУ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Милош Р. Миленковић	70
НИВО ПОЗНАВАЊА ЗНАКОВА ЗА УЗБУЊИВАЊЕ У СИСТЕМУ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: ЕМПИЈСКА АНАЛИЗА У ПОДРУЧНОМ ОДЈЕЉЕЊУ ТРЕБИЊЕ Жарко Марчета.....	87
УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У РАДУ АГЕНЦИЈА ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ЛИЦА И ИМОВИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ Александар Ђекић.....	118
«На правильной стороне истории». Американский фактор в октябрьском перевороте 1993 года Дарина Григорова.....	132
ПРЕТЊЕ У САЈБЕР ПРОСТОРУ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА САВРЕМЕНУ БЕЗБЕДНОСТ Дејан Вулетић.....	142
ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА КАО ИЗАЗОВ САВРЕМЕНЕ БЕЗБЕДНОСТИ Дејан Вулетић.....	154
ПРИМЕНЕНИЕ РОССИЙСКОГО ОПЫТА ПО ДОСТИЖЕНИЮ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ЗАГРЯЗНЕННЫХ РАЗВИВАЕМЫХ ТЕРРИТОРИЙ Цыбиков Николай, Фалеев Михаил, Ильеня Людмила, Семенова Татьяна, Сидорович Татьяна.....	167
КАКО ЋЕ СЕ ПОЗИЦИЈА ТУРСКЕ У МУЛТИПОЛАРНОМ СВИЈЕТУ ОДРАЗИТИ НА БЕЗБЕДНОСТ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА? Бојана Кнежевић.....	184
ПОДХОДЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ-112 В.Л. Грачев.....	215
HYBRID WARFARE – A MODERN CHALLENGE FACING THE GLOBAL SECURITY ENVIRONMENT Tatjana Gerginova.....	225

ONLINE CHILD SEXUAL EXPLOITATION AND ABUSE IN THE WESTERN BALKANS: TRENDS, RISKS AND RESPONSES Tanja Miloshevska, Oliver Bakreski, Tatjana Stojanoska-Ivanova.....	241
КРЕТАЊЕ КРИМИНАЛА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ У ПЕРИОДУ 2014-2024 ГОДИНЕ И ЗНАЧЕЊЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИЈА У РАТУ СА КРИМИНАЛОМ Стевчо Јолакоски.....	256
ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ КОММУНАЛЬНЫМИ ХИМИЧЕСКИМИ ОТХОДАМИ Елена Приоров, Наталья Бобкова.....	274
THE SOPIANAE ACCIDENT PREVENTION SOFTWARE TURNS ONE: RESULTS, PLANS, AND PERSPECTIVES Szabolcs Mátyás, Róbert Major, Miklós Tihanyi	292
БОЛГАРИЈА НА ПЕРЕПУТЈЕ СОВРЕМЕННОЈ ГЕОПОЛИТИКИ Войн Божинов.....	302
ВЕНГЕРСКАЈА МЕТОДОЛОГИЈА ПЛАНИРОВАЊА ДЕЈСТВИЈ В КРИЗИСНИХ СИТУАЦИЈАХ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАЊЕЊА Rudolf Nagy.....	310
К ВОПРОСУ ОПРЕДЕЛЕНИЯ САНИТАРНО-ЗАЩИТНОЙ ЗОНЫ ОКОНЕЧНОГО СРЕДСТВА ОПОВЕЩЕНИЯ ДЛЯ МИНИМИЗАЦИИ РИСКА ПОТЕРИ ЗДОРОВЬЯ ПРИ ОПОВЕЩЕНИИ НАСЕЛЕНИЯ Леонова Елена Михайловна, Леонова Алла Николаевна	326
ЭФФЕКТИВНЫЕ СИСТЕМЫ ОПОВЕЩЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ: СПАСЕНИЕ ЖИЗНЕЙ И СМЯГЧЕНИЕ ПОСЛЕДСТВИЙ СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЙ В УСЛОВИЯХ МЕНЯЮЩЕГОСЯ КЛИМАТА Качанов Сергей Алексеевич, Леонова Елена Михайловна, Леонова Алла Николаевна.....	337
МИГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ КАО ИЗВОР ДРУШТВЕНИХ ПАТОЛОГИЈА И БЕЗБЕДНОСТИХ ПРИЈЕТЊИ: СЛУЧАЈЕВИ УЈЕДИЊЕНОГ КРАЉЕВСТВА И ШВЕДСКЕ Љубиша Маленица, Бојана Кнежевић.....	345
КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ОДАВАЊЕ ТАЈНИХ ПОДАТАКА У ВОЈНО-БЕЗБЕДНОСНОМ СЕКТОРУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Славен Кнежевић	384
ХИБРИДНЕ ПРЕТЊЕ И БЕЗБЕДНОСТ ЗЕМАЉА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА Бојан Христовски, Марјан Николовски, Слободан Оклевски.....	408
INFLUENCE OF PEOPLE RESIDENCE PLACE ON EVACUATION FROM THE AREA Dragiša Jurišić.....	425
ПРИСЛУШКИВАЊЕ, СНИМАЊЕ И ТАЈНОСТ ПИСМА – КРИВИЧНОПРАВНО УРЕЂЕЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И ЈЕДАН ПОГЛЕД НА ПРИМЕНУ ПОСЕБНИХ МЕРА У РАДУ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ Јована Бановић.....	443

УСТАВНА БЕЗБЈЕДНОСТ И УСТАВНА ЗАШТИТА У УСЛОВИМА ХИБРИДНИХ ПРИЈЕТЊИ: УЛОГА УСТАВНОГ СУДА И МОДЕЛ ОТПОРНЕ УСТАВНОСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ Стефан Милић.....	460
SOME ASPECTS OF A COMPLEX URBAN DEFENCE Zoltán Bojtos, Rudolf Nagy.....	478
ADOLESCENTS AND COMPUTER CRIME: EXPERIENCES, ONLINE BEHAVIOUR AND PERCEIVED POLICE EFFECTIVENESS Aжда Šulc , Gorazd Meško, Iza Kokoravec Povh.....	493
ПРАВНА РЕГУЛАТИВА УСЛУГА ЗАШТИТЕ ЛИЦА И ИМОВИНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ И УСКЛАЂЕНОСТ СА ПРОПИСИМА ЕУ Бранка Секулић.....	507
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА КРАУДСОРСИНГА В ЗАДАЧАХ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ЛИКВИДАЦИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ С.А. Качанов	526
THE PARADIGM SHIFT OF POLICE PERFORMANCE MEASUREMENT IN AN INTERNATIONAL CONTEXT: FROM STATISTICAL EFFECTIVENESS TO SOCIAL LEGITIMACY Vári Vince, Čvorović Dragana, Rottler Violetta.....	534
COMPARATIVE ANALYSIS OF SCHOOL-BASED DRUG PREVENTION SYSTEMS IN FOUR EUROPEAN COUNTRIES Máté Sivadó , Violetta Rottler.....	554
ВОПРОСЫ ГОТОВНОСТИ СОТРУДНИКОВ И ВЕТЕРАНОВ РОСГВАРДИИ К ТРАНСЛЯЦИИ ОПЫТА В ОБЛАСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ В СРЕДИ СТУДЕНТОВ-БУДУЩИХ ПОЛИЦЕЙСКИХ Гомзякова Наталия Юрьевна.....	569
БЕЗБЈЕДНОСНИ АСПЕКТИ ИНИЦИЈАТИВЕ „ПОЈАС И ПУТ“ Предраг Ђеранић	578
ПЕРСПЕКТИВА УЛОГЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У МОДЕРНОМ РАТОВАЊУ „Од тактичке брзине до стратешког парадокса“ Milan Miljkovic, Nenad Stajković.....	592
СОЦИО-ЕКОНОМСКИ МЕХАНИЗМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ИМИГРАЦИОНОГ ДИСБАЛАНСА: Значај повећања плата и увођења универзалног основног дохотка у Републици Српској Душанка Слијепчевић, Иван Шијаковић, Ева Домбровска-Прокоповска.....	615
DIGITAL PATHWAYS TO EXTREMISM Johanna Farkas	641
INDUSTRIAL USE AND OCCURANCE DANGEROUS GOODS POSING A HIGH RISK TO PUBLIC SAFETY AND SECURITY Csaba Almási, Maxim Kátai-Urbán, Gyula Vass,Lajos Kátai-Urbán.....	656

КАКО ЋЕ ПОЛИТИЧКА КРИЗА У СИРИЈИ УТИЦАТИ НА РЕПАТРИЈАЦИЈУ СТРАНИХ ТЕРОРИСТИЧКИХ БОРАЦА И ЊИХОВИХ ПОРОДИЦА У ЗЕМЉЕ ПОРЕКЛА Марија Ђорић.....	670
БЕЗБЈЕДНОСТ КАО ОБЛАСТ И ЊЕНЕ ГРАНИЦЕ Предраг Ђеранић, Ана Ђорђевић	684
ЅТА ЇИНИ МЕТУ АТРАКТИВНОМ? PRIMJENA EVIL DONE MODELA NA TERORISTIЇКЕ NAPADE U TRI ZEMLJE ZAPADNOG BALKANA Velibor Lalić, Źeljka Piljagić, Ana Ђorđević.....	694
ALGORITMI DRUЃTVENIH MREŹA I VJEЃTAЃКА INTELIGENCIЈА U KRIZNOJ KOMUNIKACIЈИ ТОКОМ ПРИРОДНИХ КАТАСТРОФА Isidora Kojić, Ljilja Źikman, Biljana Vranješ.....	712
СПЕЦИФИЧНОСТИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА ПРЕМА НАЈОПАСНИЈИМ ОСУЂЕНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ, РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ Иван Милић, Хохрин Сергеј Александрович.....	737
ОРУЖЈЕ УСМЈЕРЕНЕ ЕНЕРГИЈЕ Ивана Игњић, Саша Мићин.....	754
УТИЦАЈ СПЕЦИФИЧНОСТИ ЛОКАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА НА СТАЊЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ Дражан Еркић, Мирослав Баљак, Лука Крстић.....	775
OLD AND NEW SECURITY CHALLENGES IN A NEW GUISE – THOUGHTS IN LIGHT OF RECENT EVENTS IN THE MIDDLE EAST CONFLICTS AND TERRORISM Kovács Tamás.....	790
ЕНЕРГЕТСКА ЗАВИСНОСТ КАО ИНСТРУМЕНТ ПОЛИТИЧКОГ ПРИТИСКА: БЕЗБЕДНОСНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА СРБИЈУ И БАЛКАН Никола Росић.....	800
REFORM WITHOUT TRANSFORMATION? INSTITUTIONAL CONSTRAINTS IN EAST-CENTRAL EUROPEAN PRISONS Andrékó, Zsolt Gábor.....	814
УСТАВНОСУДСКА КОНТРОЛА НОРМАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ ПОЛИЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ Дражен Миљић.....	823

СТРАТЕГИЈСКО ОКРУЖЕЊЕ ПОСЛЕ 2020: ИЗАЗОВИ ЗА СТРАТЕГИЈУ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹

Милош Р. Миленковић

Пуковник др Милош Р. Миленковић, научни сарадник,
Џ Институт за стратегијска истраживања, Универзитет одбране у Београду
milos.milenkovic@mod.gov.rs,

Апстракт: Стратегијско окружење Републике Србије након 2020. године претрпело је дубоке и убрзане трансформације које имају непосредне импликације на националну безбедност државе. Рат у Украјини, војна интервенција САД у Вентуцели, интензивирање ривалства великих сила и милитаризација Европе довели су до слабљења мултилатерализма и враћања блоковских подела у европску безбедносну архитектуру. У региону Западног Балкана приметна је стагнација у процесу европских интеграција, продубљивање политичких тензија и повећање безбедносних ризика, док питање Косова и Метохије остаје дуготрајни извор нестабилности. Истовремено, економски и енергетски шокови, депопулациони трендови и експанзија хибридних и сајбер претњи повећавају рањивост државе и друштва. Сви ти процеси и безбедносни трендови указују да је пожељно и оправдано системски преиспитати постојећа стратегијска полазишта у Стратегији националне безбедности Републике Србије. Правилно препознато стратегијско окружење, предуслов је за правилно дефинисање потребних националних капацитета, као и адекватних одговора на актуелне изазове ризике и претње које произилазе из савремених и промењених глобалних и регионалних околности.

Кључне речи: стратегијско окружење; национална безбедност; Србија; геополитичке промене; европска безбедност; хибридне претње.

1 - Рад је настао као резултат рада на пројекту „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“, који се реализује у Институту за стратегијска истраживања, Универзитета одбране у Београду, Министарства одбране Р. Србије.

УВОД

Стратегијско окружење представља кључну категорију савременог безбедносног планирања, јер обухвата укупност међународних, регионалних и унутрашњих услова и процеса који утичу на позицију државе, остваривање њених интереса и ниво безбедности друштва (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Yarger, 2006). Оно се може разумети и као „систем (међусобних) односа и повезаности великог броја фактора који на различите начине утичу на одређени субјекат“, у овом случају државу, а у овом раду конкретно Србију (Stojković & Radović, 2017: 7). Стратегијско окружење обухвата унутрашње и спољне услове, односе и процесе, као и трендове, изазове, претње и могућности који утичу на успех државе у односу на друге актере, физичко окружење, неизвесност и могуће правце будућег развоја (Yarger, 2006: 17). То је уједно и динамичан, сложен и вишедимензионалан склоп чинилаца чији се утицаји мењају у складу са трансформацијом глобалне расподеле моћи, развојем технологија, политичким процесима у окружењу, као и променама унутрашњег карактера државе. Управо зато, правилно поимање стратегијског окружења има фундаменталан значај за креирање и имплементацију националних стратегија, јер од квалитета анализе зависи благовременост и адекватна припрема одбрамбених, спољнополитичких, економских и других важних друштвених одлука. Лоше процењени трендови и погрешне претпоставке могу резултирати озбиљним стратегијским заблудама, као што су недовољно улагање у критичне капацитете, превид нових претњи и одсуство припреме за кризе које генерише спољно окружење.

Важно је то што се у анализи стратегијског окружења у обзир узима међународни поредак, глобална структура моћи, односи великих сила, међународне институције, геоекономски процеси и трансформације безбедносних парадигми и сви други глобални и међународни процеси који се нужно рефлектују на судбину сваке државе појединачно (Waltz, 1979; Kegli & Vitkof; 2006, Simić, 2009). Исто тако треба бити свестан да анализа стратегијског окружења не сме бити сведена само на безбедносне ризике у ужем смислу посматрано, већ мора да обухвати читав спектар појава и процеса који утичу на стабилност и развој државе и друштва, нпр. политичке, економске, демографске, техничко-техилошке и друге факторе. Стога, Стратегија националне безбедности РС (СНБ РС) анализира стратегијско окружење као свеукупност фактора који обликују државну моћ и безбедност, док Стратегија одбране РС (СО РС) фокус помера на безбедносно окружење као ужу подцелину, која се односи превасходно на војно-политичке односе и могућност оружане претње, као и друге факторе који директније утичу на мир, стабилност и националну безбедност (СНБ РС, 2019; СО РС, 2019). У том смислу однос између стратегијског и безбедносног окружења је однос општег и посебног, тј. ширег и ужег оквира посматрања безбедносне парадигме.

Ради правилног закључивања, методолошки приступ у анализи стратегијског окружења мора бити заснован на интеграцији више аналитичких перспектива. У овом раду користиће се анализа постојећег нормативно-стратегијског оквира, затим процена трендова у међународним односима на основу релевантних академских и стручних извора, као и компаративна анализа података који се односе на стање пре и после 2020. године. У ту сврху биће креиран посебан аналитички модел, заснован на седам категорија кроз које ће се анализирати стратегијско окружење пре и после 2020. године, имајући у виду да је СНБ РС донета 27. децембра 2019. године, те да је њена практична примена почела заправо тек 2020. године.

У самом тексту СНБ РС нема јасне структуре кроз коју се стратегијско окружење Р. Србије сагледава. Поједини аутори стратегијско окружење Р. Србије разматрају кроз мултисекторски модел заснован на безбедносним, политичким, економским, друштвеним, технолошким, информационим еколошким и осталим факторима, који у међусобном дејству обликују специфичан стратегијски контекст у коме се Србија налази (Stojković & Radović, 2017). Међутим, аутор овог рада се определио за другачији аналитички модел стратегијског окружења дефинисаног СНБ РС који обухвата следећих седам категорија: (1) глобални поредак и међународне односе, (2) европску безбедносну архитектуру, (3) регион Југоисточне Европе, (4) Косово и Метохију, (5) економску и енергетску безбедност, (6) социо-демографске изазове, као и (7) техничко-технолошко, сајбер и хибридно окружење. Овај комбиновани аналитички модел, заснива се на различитим нивоима анализе (глобални, регионални, национални) који се првенствено сагледавају кроз политички и безбедносни сектор, али уважавајући и групишући друге факторе попут демографских, економских, техничко-технолошких и др. који детерминишу стратегијско окружење Србије. Аутор сматра да је такав аналитички модел концептуално интегративан, просторно и политички фокусиран, временски одређен и методолошки утемељен, те да је стога примерен и примењив за анализу стратегијског окружења Р. Србије у контексту важеће Стратегије националне безбедности.

СТРАТЕГИЈСКО ОКРУЖЕЊЕ У СТРАТЕГИЈИ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Процена стратегијског окружења у СНБ РС представља полазиште за дефинисање виталних националних интереса, стратегијских циљева и мера заштите националне безбедности. На *глобалном нивоу*, актуелна СНБ РС полази од оцене да се политички, економски и безбедносни односи одвијају у мултиполарном и мултилатералном поретку, у којем

су уравнотежење моћи и сложена међузависност држава доминантне карактеристике савременог света. Правилно се идентификује „забрињавајућа тенденција заоштравања односа између великих сила, условљена надметањем за остваривање њихових супротстављених интереса и промену постојећих сфера утицаја“. Уочава се да постоји низ ризика, од кршења међународног права, праксе превентивног напада и војног интервенционизма, преко тероризма и организованог криминала, до регионалних ратова и финансијских криза. Наглашава да је ризик од војног сукоба глобалних размера „знатно умањен“, али да се ипак „не може у потпуности искључити“ (СНБ РС, 2019). Оваква оцена ослања се на логику међузависности и институционалне сарадње, карактеристичну за теорију комплексне међузависности (Keohane & Nye, 2012), али сада видимо и да недовољно проблематизује растуће ривалство великих сила које је било уочљиво већ након кризе у Украјини 2014. године. Стратегија зато глобални поредак описује више полазећи од нормативног идеала мултилатерализма сматрајући да „интегративни процеси у области безбедности, као и растућа политичка, економска и културна сарадња, значајно смањују ризике сукобљавања држава“ (СНБ РС, 2019). Уочавајући релативно добро глобалне изазове у тренутку када је писана, Стратегија ипак није могла да предвиди глобалне догађаје који ће постати важни за оцену њене валидности после 2020. године.

Европска безбедносна архитектура у СНБ РС представљена је као простор у којем Европска унија и НАТО имају кључну стабилизујућу улогу, са претпоставком да је ризик од већих оружаних сукоба у Европи низак, иако не и у потпуности елиминисан. Указује се на проблеме са којима се ЕУ суочава, од тероризма и миграција до финансијских и политичких криза, али се истовремено поставља очекивање да ће се они решавати у оквирима постојећих институција и политика, те да ће процеси интеграције и реформе допринети учвршћивању стабилности. Србија је у овом оквиру позиционирана као држава која стратегијски тежи чланству у ЕУ и развија партнерску сарадњу са НАТО у оквиру програма Партнерство за мир, уз очување војне неутралности (СНБ РС, 2019). То значи да је европско окружење у документу схваћено као простор изражене међузависности држава, активне улоге међународних институција и интеграционих процеса (пре свега ЕУ), али и простор који прате одређени проблеми, због чега се безбедност Европе пре сагледава као процес који захтева континуирано управљање, сарадњу и прилагођавање, а не као трајно стабилно стање.

Када је реч о региону Југоисточне Европе, СНБ РС полази од сложене и противречне безбедносне слике, у којој се истовремено препознају потенцијали за сарадњу и бројни проблеми који већ дугорочно карактеришу овај регион. Са једне стране, указује се на значај демократских вредности, дијалога, регионалне сарадње и процеса европских интеграција као фактора који могу допринети стабилизацији региона. Са друге стране,

регион се описује као простор оптерећен нерешеним билатералним споровима, сепаратистичким тежњама, етничким и верским екстремизмом, организованим криминалом, миграционим притисцима и институционалним слабостима појединих држава. Посебно се истиче да покушаји ревизије Дејтонског мировног споразума у Босни и Херцеговини, као и настојања ка реализацији великодржавних пројеката и промени међународно признатих граница (конкретно пројект „Велике Албаније“), представљају значајан извор нестабилности, додатно појачан јачањем националистичких и верских екстремистичких покрета. (СНБ РС, 2019). У том контексту, Стратегија не полази од претпоставке брзе или извесне стабилизације, већ регион Југоисточне Европе сагледава као дугорочно осетљиво безбедносно окружење у којем су позитивни помаци условљени континуираном сарадњом, политичком вољом и ширим међународним околностима.

Посебну и централну целину у процени стратегијског окружења чини *ишћање Косова и Метохије*, које СНБ РС третира као један од најзначајнијих дугорочних безбедносних изазова. Стратегија недвосмислено истиче да је једнострано проглашена независност Косова и Метохије противправна и супротна међународном праву, те да представља директну претњу суверенитету и територијалном интегритету Р. Србије. Безбедносна ситуација у јужној српској покрајини оцењује се знатно неповољнијом у односу на остатак региона, при чему се указује на угрожавање личне и имовинске безбедности српског и другог неалбанског становништва, присуство организованог криминала, корупције, верског екстремизма и ризика од тероризма. Посебно се наглашава да непоштовање и неиспуњавање преузетих обавеза из Бриселског дијалога додатно усложњава безбедносно и политичко стање на терену. Истовремено, улога Уједињених нација и међународног присуства (УНМИК, КФОР, ОЕБС) представља једно од кључних стратегијских полазишта Србије у заштити државних и националних интереса на том простору (СНБ РС, 2019). Косово и Метохија се, стога, у Стратегији посматра као централно безбедносно, политичко и државно питање, тесно повезано са унутрашњом стабилношћу, регионалним односима и међународним положајем Србије.

У *економској и енергетској димензији* стратегијско окружење у СНБ РС описује се као сложено и оптерећено бројним ризицима, али и као област у којој међузависност и интеграција могу представљати факторе стабилизације. Указује се на ограничене домаће енергетске ресурсе, неравномерну географску расподелу, као и на високу зависност од увоза и осетљивост на поремећаје на глобалном енергетском тржишту. Економска криза се препознаје као генератор бројних глобалних безбедносних проблема. Експлицитно се наводи да на безбедност Р. Србије „неповољно утиче и ниво њене привредне развијености“ и велике регионалне разлике. (СНБ РС, 2019). Посебан значај придаје се

развоју инфраструктурних пројеката, регионалном енергетском повезивању и учешћу у Енергетској заједници као начинима за јачање енергетске сигурности. Економска безбедност се истовремено сагледава кроз ризике глобалних финансијских криза, јавног дуга, незапослености и недовољних инвестиција, при чему се структурне реформе и регионална економска сарадња препознају као неопходни, али дугорочни и неизвесни процеси, а не као гаранција стабилности.

Социо-демографска димензија стратегијског окружења у СНБ РС препозната је као један од кључних дугорочних изазова, са потенцијално озбиљним последицама по економски развој, систем одбране и укупну друштвену кохезију. Указује се на ниску стопу наталитета, старење становништва, унутрашње миграције и одлив младог и образованог становништва као на процесе који слабе националне капацитете. Ирегуларне миграције повезане са кризама у другим деловима света такође се препознају као безбедносни ризик, пре свега због могућих последица по јавну безбедност и друштвену стабилност (СНБ РС, 2019). Иако се истиче улога државних политика у ублажавању ових процеса, Стратегија не нуди јасне гаранције њихове ефикасности, већ социо-демографске изазове третира као трајан структурни проблем.

У *техничко-технолошкој, сајбер и хибридној димензији* СНБ РС указује на убрзани научно-технолошки развој, дигитализацију и ширење информационих технологија као факторе који значајно усложњавају стратегијско окружење. Истиче се да савремене технологије отварају могућности за економски развој и модернизацију државе, али истовремено стварају нове безбедносне ризике, укључујући сајбер шпијунажу, нападе на критичну инфраструктуру, злоупотребу података и ширење дезинформација (СНБ РС, 2019). Ипак, у Стратегији се ове претње третирају пре као нова област безбедносног деловања, него као доминантно поље савремених конфронтација, што указује на извесно заостајање у односу на новије приступе у теорији и пракси безбедности.

ПРОМЕНЕ У СТРАТЕГИЈСКОМ ОКРУЖЕЊУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ПОСЛЕ 2020. ГОДИНЕ

Сагледано у целини, актуелна СНБ РС нуди широк и на моменте веома детаљан опис стратегијског окружења, у складу са проширеним концептом безбедности. Врло критички се сагледавају све димензије стратегијског окружења и у датим околностима и времену, прилично реално. Иако се у самој Стратегији каже да „савремени свет карактеришу међузависност, непредвидивост, као и изузетно комплексни изазови, ризици и претње безбедности држава и грађана“, многи догађаји и процеси који су се збили

или убрзали након 2020. године указују да постоји простор за ново сагледавање стратегијског окружења (СНБ РС, 2019). Ово поглавље ће се управо бавити тим кључним променама након 2020. године.

Када је реч о глобалном поређењу и међународним односима, период након 2020. године обележен је дубоким поремећајем постојећих механизма глобалне стабилности, слабљењем мултилатералних односа и ескалацијом геополитичког надметања. Ови процеси постали су посебно видљиви након избијања рата у Украјини 2022. године, који је убрзао блоковску поларизацију, обновио логику војног одвраћања и подстакao нову трку у наоружању (A New Agenda for Peace, 2023). Истовремено, међународна конкуренција све више се одвија кроз хибридне инструменте моћи, укључујући сајбер операције, економску присилу, контролу технолошких ланаца и манипулацију информационом простором, што додатно сужава простор за политику војне неутралности као одржив модел за мале и средње државе (Farrell & Newman, 2019; Митровић & Николић, 2022). Поновним избором Доналда Трампа за председника САД у јануару 2025. године, стратешко ривалство између САД и НР Кине добија додатну динамику, посебно у домену технологије, трговине и безбедности, што појачава притиске на државе које настоје да одрже равнотежу сарађујући са обе стране (NSS USA, 2025). Војна интервенција САД у Венецуели првих дана 2026. године уноси нову нестабилност и урушава принципе УН, чиме се још једном потврдила супремација силе над међународним правом (РТС – Ухапшени Мадуро, 2026). За Србију, оваква трансформација глобалног окружења представља озбиљан изазов, будући да су њени кључни глобални партнери међусобно супротстављени кроз најмање два табора. Истовремено на Србију се од почетка украјинског-руског сукоба врши притисак са захтевом за усклађивање са безбедносном политиком ЕУ и санкцијама према Русији (EU sanctions against Russia, 2022; U.S. Relations with Serbia, 2023). У таквим околностима, стратегија балансирања постаје све теже одржива, а маневарски простор у спољној политици Србије се знатно сужава.

У односу на европску безбедносну архитектуру, последице рата у Украјини довеле су до највеће реконфигурације система безбедности у Европи од краја Хладног рата. НАТО је значајно ојачао источно крило, проширен је на Финску и Шведску, а буџети за одбрану већине чланица бележе убрзан раст (Vilnius Communiqué, 2023). Европска унија је, први пут, дефинисала *Strategic Compass* као инструмент за јачање одбрамбених капацитета и смањење зависности од спољних безбедносних партнера (Strategic Compass, 2022). И поред тога, ЕУ показује ограничене способности да самостално одговори на изазове колективне безбедности, што и даље одржава доминантну улогу НАТО у Европи. Међутим, оштра реторика Доналда Трампа да Гренланд, који је део територије НАТО чланице Данске, треба да припадне САД из безбе-

дносних и геостратешких разлога, наговештава кризу тог војног савеза. За Србију, која је војно неутрална, овај развој има двострук ефекат: (1) повећан геополитички значај простора тзв. Западног Балкана као зоне „безбедносне празнине“ у оквиру евроатлантског простора; (2) растући притисак на Србију да се јасно спљнополитички одреди. Политика сарадње са НАТО кроз Партнерство за мир остаје функционална, али сужени маневарски простор у Европи условио је да чак и формално одржавање неутралне позиције има све већу цену (Eighth Progress Report, 2023). У политичком смислу, ЕУ још више појачава условљавање евроинтеграција напретком у нормализацији односа са Приштином и већим усклађивањем Србије са Заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ (Serbia Report, 2025).

Из регионалне перспективе стратегијског окружења, регион Југоисточне Европе након 2020. године постаје знатно напетији, а државе неинтегрисане у ЕУ поново добијају карактеристике безбедносне „сиве зоне“ у широј европској архитектури (Serbia Report, 2025; Суботић, 2024 и 2025; Благојевић & Суботић, 2025). Посебно изражен фактор нестабилности представља продубљивање политичке кризе у Босни и Херцеговини, у којој питања уставне структуре, надлежности ентитета и положаја Републике Српске продукују политичку и безбедносну нестабилност, често и блокаду институција са потенцијалом за ескалацију кризе (OHHR Report, 2025). Истовремено, регионално окружење додатно је оптерећено новим облицима безбедносног повезивања, конкретно потписивање декларације о сарадњи у области одбране између Хрватске, Албаније и тзв. Косова, што званичници у Београду тумаче као фактор дестабилизације и сигнал стварања нових линија конфронтације у региону (Joint Declaration, 2025; РТС – Домети војног споразума, 2025). У таквим условима, читав регион остаје простор повећане осетљивости на политичке притиске, хибридне ризике и спољне утицаје, док се Србија, као држава централне позиције и највећа економија региона, налази истовремено у улози кључног регионалног актера и државе изложене интензивнијим безбедносним и политичким изазовима (Serbia Report, 2025).

У погледу Косова и Метохије, безбедносна ситуација након 2020. године значајно је погоршана и представља један од најакутнијих изазова за Србију. И поред присуства КФОР-а, долазило је до низа безбедносних инцидената и кризних ситуација које потврђују висок степен нестабилности, посебно у српским срединама, уз наставак политичких и институционалних притисака на српску заједницу (NATO's role in Kosovo, 2023). Додатно, процес наоружавања и технолошког јачања безбедносних структура у Приштини, уз снажну подршку Турске, постаје све видљивији фактор ризика, укључујући набавку беспилотних летелица, ширење набавки савременог наоружања и планове за развој домаће производње муниције и дронова, супротно Резолуцији СБ УН 1244, што Србија види као дугорочно нарушавање безбедносне равнотеже (Reuters – Defence Spending and Production, 2025; РТС – Милитаризација Приштине, 2026). Паралелно, у

званичном српском дискурсу наглашава се да ова динамика представља директну безбедносну претњу Србима на КиМ и да има шири регионални карактер, нарочито у контексту нових безбедносних повезивања у окружењу (РТС – Милитаризација Приштине, 2026; РТС – После акције у Венецуели, 2026). У таквим околностима, очекивања ЕУ у погледу „нормализације односа“ стављају питање КиМ у само језгро условљавања европских интеграција Србије, што директно нарушава основна полазишта СНБ РС и претпоставке да је очување суверенитета и територијалног интегритета реално остварив циљ кроз ослањање на међународно право (СНБ РС, 2019; Serbia Report, 2025).

Када је реч о економској и енергетској безбедности, санкције и рестрикције увоза руских енергената због рата у Украјини, креирани су нову економску географију Европе и додатно политизовали енергетске токове. Након 2022. године Србија је ушла у период изражених притисака и ризика, што потврђују и коначни подаци РЗС за 2023.г. који говоре да Србија задржава изразиту структурну зависност од увоза природног гаса имајући у виду да увоз вишеструко превазилази домаћу производњу, што енергетски систем чини осетљивим на поремећаје снабдевања и ценовне шокове (РЗС – Енергетски биланси, 2023). И поред настојања да се диверзификују извори, зависност Србије од руског гаса остаје врло висока. Према подацима РЗС које преноси Радио слободна Европа, удео руског гаса у укупном увозу Србије у прва четири месеца 2025. износио је око 80%, што указује да ће зависност од доминантног добављача бити фактор стратегијске рањивости и у наредном периоду (Манојловић, 2025). У условима ширих геополитичких притисака и политике санкција које спроводе САД и ЕУ, на мети америчких санкција нашла се и Нафтна индустрија Србије (НИС), које су довеле до обуставе рада једине рафинерије у Србији док се у тој компанији у потпуности не замени руски удео власништва. (Санкције НИС-у, 2026). Према званичном прегледу РЗС за 2025. годину, кључни индикатори (раст БДП, инфлација и јавни дуг) остају стабилни иако је раст БДП износио мање од пројектованог, свега 2%, а инфлација 2,8% (РЗС – Економска кретања, 2025). У наредном периоду економска и енергетска безбедност постају све значајнији параметар националне безбедности, који заахтева стратегијски приступ и развој инфраструктуре ради неопходне диверзификације снабдевања енергентима.

У области *социо-демографских кретања*, негативни трендови у Србији постају један од најдубљих структурних изазова националне безбедности. Србија наставља да бележи депопулацију и негативан природни прираштај, што истовремено сужава кадровску и регрутну базу и повећава притиске на здравствени и социјални систем. Према подацима РЗС од 2015. до 2024. године број становника у Србији је, само на основу природног прираштаја, смањен за 437.205, а тај негативан

тренд се наставио и у 2025. години. (P3C – Витални догађаји, 2025). Демографски пад прати интензивна миграција младих и квалификованих људи, што дугорочно подрива кадровски потенцијал у секторима од виталног значаја (здравство, ИКТ, одбрана и научно-технолошки развој) и умањује капацитет државе за адаптацију у кризама (WB – Greener and More Resilient Serbia, 2024). Додатну рањивост представљају регионалне економске неједнакости и убрзана урбанизација, што смањује локалну отпорност на ванредне ситуације. Истовремено, миграциони притисци остају релевантан безбедносни фактор, јер Србија функционише као транзитна и делимично „зона задржавања“ у ширем европском миграционом режиму, што може произвести социјалне и безбедносне фрикције у условима рестриктивнијих политика ЕУ и регионалних криза (UNHCR Global Report, 2023). Све ово указује да процена из 2020. није довољно предвидела брзину и дубину ових процеса, због чега демографска отпорност заслужује статус приоритетне компоненте националне безбедности.

Домен технолошких, сајбер и хибридних изазова након 2020. године постао је један од најдинамичнијих простора безбедносне конкуренције. Повећана изложеност сајбер нападима на институције, финансијски сектор и критичну инфраструктуру потврђена је кроз бројне инциденте који укључују онемогућавање услуга, крађу података и активности у информационом простору, нарочито од почетка украјинско-руског сукоба, што дигиталну безбедност чини реалним фактором националне отпорности (ЦЕРТ – Извештај о инцидентима, 2024). Упоредо, раст хибридног деловања (политички утицај, медијска манипулација и економско условљавање) се све чешће препознаје као облик притиска који може да ослаби институционалну стабилност и повећа ризик од унутрашње дестабилизације, посебно кроз манипулацију информацијама и мешање у јавни дискурс (NATO StratCom, 2022; EEAS FIMI, 2023). Иако Србија бележи напредак у развоју ИКТ сектора, и даље остаје зависна од увоза кључних технологија и глобалних ланаца снабдевања, што је чини осетљивом на поремећаје који имају геополитичку позадину. У актуелној СНБ РС јесте препознт значај сајбер простора, али је реална сложеност технолошког окружења данас знатно већа, посебно због убрзаног развоја вештачке интелигенције и аутоматизованих система.

Табела: Аналитичка матрица стиратистичкој окружења Републике Србије пре и после 2020. године

КАТЕГОРИЈА	ПРЕТПОСТАВКЕ У СТРАТЕГИЈИ НБ (2020)	СТАЊЕ НАКОН 2020.	ОЦЕНА ВАЛИДНОСТИ ПРЕТПОСТАВКИ
1. Глобални поредак и међународни односи	Мултилатерализам као основ стабилности; ограничена конкуренција великих сила.	Геополитичка конфронтација (САД–ЕУ–Русија–Кина), ерозија мултилатерализма, слабење улоге УН.	<i>Захтевају суштинску ревизију</i>
2. Европска безбедносна архитектура	Кооперативна безбедност као доминантан модел; ниска вероватноћа ширег оружаног сукоба у Европи. Сарадња са ЕУ и НАТО као стабилношући фактор.	Рат у Украјини, милитаризација Европе, пут ка „блоковској подели“, ширење НАТО на исток Европе пријемом Финске и Шведске.	<i>Захтевају суштинску ревизију</i>
3. Регион Југоисточне Европе	Простор оптерећен безбедносним проблемима из прошлости. Стабилизација региона могућа кроз демократске реформе и ЕУ интеграције.	Политичке кризе, геополитизација региона, застој проширења ЕУ, стварање војног савеза Аалбанија – Хрватска – тзв. Косово, појачавање политичке и институционалне кризе у БиХ и притисака на Републику Српску.	<i>Захтевају корекцију и доградњу</i>
4. Косово и Метохија	Директна претња суверенитету и територијалном интегритету Србије и најзначајнији дугорочни безбедносни изазов. Дијалог и статусна неутралност као оквир стабилности, а међународне мисије као гаранција безбедности.	Учестале кризе, ограничена делатност КФОР/УНМИК, јачање притисака на Србију, интензивно наоружавање тзв. Косовских безбедносних снага офанзивним средствима.	<i>Захтевају корекцију и доградњу</i>
5. Економска и енергетска безбедност	Ограничени домаћи енергетски ресурси и зависност од увоза. Стабилност енергетских токова и макроекономска одрживост.	Поремећаји снабдевања, инфлација, енергетска зависност, нестабилност тржишта, санкције САД и ЕУ руским енергетским компанијама, отежан рад НИС због америчких санкција и напора да се потисне руско власништво у компанији.	<i>Захтевају суштинску ревизију</i>
6. Социо-демографски изазови	Препознати су социо-демографски проблеми. Ирегуларне миграције преко територије Србије безбедносни проблем.	Настављен тренд депопулације, старења становништва, емиграција, неравномерног развоја.	<i>Захтевају корекцију и доградњу</i>
7. Технолошко-сајбер и хибридно окружење	Сајбер претње као техничко питање ограничених домета.	Хибридно ратовање као стратешки инструмент; експанзија сајбер напада и дезинформација интензивирани након руско-украјинског сукоба.	<i>Захтевају суштинску ревизију</i>

Приказана аналитичка матрица потврђује да је већина стратегијских претпоставки из 2020. године у различитом степену превазиђена, као и да је ново стратегијско окружење Србије обележено повећаном неизвесношћу, комплексношћу и динамиком ризика. Уочено је да се у четири од седам категорија морају извршити суштинске ревизије, док преостале захтевају барем корекције и доградњу, што указује на потребу за свеобухватним прилагођавањем постојећег стратегијског оквира. Овакви налази потврђују полазну хипотезу рада да је актуелна Стратегија националне безбедности у значајној мери заснована на претпоставкама које више не одговарају реалним безбедносним и геополитичким условима. Стога следи да је неопходно приступити ревалоризацији циљева, политика и инструмената заштите виталних националних интереса.

ЗАКЉУЧАК

Актуелна Стратегија националне безбедности Р. Србије прилично добро и реално сагледава стратегијско окружење у тренутку када је објављена и не искључује негативне сценарије и ескалацију небезбедности у будућности. Међутим, одређене појаве и процесе који битно детерминишу стратегијско окружење било је немогуће или врло тешко предвидети. Анализа стратегијског окружења Р. Србије након 2020. године показује да се безбедносни контекст у којем држава остварује и штити своје виталне интересе прилично изменио у односу на претпоставке на којима се темељи актуелна СНБ РС. Те промене, како глобалне тако и регионалне природе, израз су дубље трансформације међународних односа, обележене порастом конфронтације, геополитичком фрагментацијом и убрзаном еволуцијом ризика. У таквом окружењу постаје све извесније да досадашња стратегијска полазишта више не пружају у пуној мери адекватан аналитички и нормативни оквир за дугорочну заштиту националних интереса Србије, што захтева разматрање могућности њиховог прилагођавања савременим изазовима.

Синтетизовани резултати анализе, сумирани у аналитичкој матрици, указују да су претпоставке које се односе на предвидљивост глобалног поретка, кооперативну европску безбедност, стабилност регионалних интеграционих процеса, економску стабилност и ограничени значај хибридног ратовања у доброј мери превазиђене. Стога би било оправдано приступити њиховој ревалоризацији у процесу будуће ревизије Стратегије националне безбедности. Такође, домени који се односе на Косово и Метохију и демографске тенденције захтевају развијеније аналитичке основе и већу заступљеност у дефинисању приоритета и начина заштите и унапређења националних интереса. Упркос томе, поједини концептуални темељи, као што су поштовање међународног права, мултилатералност као вредност и политика војне неутралности, и даље представљају одрживе основе безбедносне политике Србије, али уз неопходну разраду инструмената њихове спроводивости у новим условима.

У том смислу, резултати истраживања указују на потребу да будући стратегијски оквир Р. Србије снажније утемељи принцип развоја државне и друштвене отпорности, како у домену критичне инфраструктуре и енергетике, тако и у сфери сајбер одбране, јавне безбедности и заштите демократских институција (Миленковић, 2025). Политика војне неутралности, као једно од централних опредељења државе, захтева јаснију операционализацију кроз дефинисање механизма сарадње и изградњу способности које гарантују кредибилно одвраћање, самосталност и ефикасно управљање ризицима. Истовремено, неопходно је да се у стратегијско планирање интегришу дугорочне мере демографске и економске стабилизације, као и јачање институционалних капацитета за

управљање комплексним кризама. Све то мора бити праћено развојем националних аналитичких капацитета и унапређењем културе и порцедуре процене ризика, како би се обезбедила боља предвидивост појава и процеса који утичу на националну безбедност. Увођењем нових аналитичких параметара, истицањем елемената отпорности и прецизним дефинисањем механизма реализације безбедносних интереса, Србија би могла да се прилагоди актуелним глобалним и регионалним условима, чувајући своју стабилност и унапређујући способности за очување виталних националних интереса у динамичном и неизвесном стратегијском окружењу 21. века.

ЛИТЕРАТУРА

- Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998). Security: A New Framework for Analysis. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Council of the European Union. (2022-). EU sanctions against Russia. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
- European Commission. (2025). Serbia 2025 Report (SWD 2025/ 755 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52025SC0755>
- European External Action Service. (2022, March 24). A Strategic Compass for Security and Defence: For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- European External Action Service. (2023). Tackling Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI). https://www.eeas.europa.eu/eeas/tackling-foreign-information-manipulation-and-interference-fimi_en
- Farrell, H. & Newman, A. L. (2019). Weaponized interdependence: How global economic networks shape state coercion. *International Security*, 44(1), 42-79.
- Kegli, Č. V. Jr. & Vitkof, J. R. (2006). *Svetska politika: Trend i transformacija*. Beograd: Prometej.
- Keohane, R. O., & Nye, Joseph S., Jr. (2012). *Power and Interdependence* (4th ed.). New York, NY: Pearson.
- Mila Manojlović. (2025, June 21). Kada bi Srbija mogla da postane nezavisna od ruskog gasa? *Radio Slobodna Evropa* [RSE]. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-rusija-gas-eu-zavisnost/33450046.html>

- Ministry of Defence of the Republic of Croatia. (2025, March 19). Joint Declaration (Albania–Croatia–Kosovo). <https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2025/03/2025-03-19-deklaracija.pdf>
- NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2022). Annual Report 2022. <https://stratcomcoe.org/publications/>
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2023). NATO's role in Kosovo. <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/natos-role-in-kosovo>
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2023, July 11). Vilnius Summit Communiqué. <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2023/07/11/vilnius-summit-communiqué>
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2023, June 16). Eighth progress report on the implementation of the common set of proposals on EU–NATO cooperation. https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/2023/6/pdf/230616-progress-report-nr8-EU-NATO.pdf
- Office of the High Representative [OHR]. (2025, October 31). 68th Report of the High Representative for Implementation of the Peace Agreement on Bosnia and Herzegovina to the Secretary-General of the United Nations. <https://www.ohr.int/68th-report-of-the-high-representative-for-implementation-of-the-peace-agreement-on-bosnia-and-herzegovina-to-the-secretary-general-of-the-un/>
- Reuters. (2025, March 26). Kosovo to boost defence spending by 60%, plans drone, ammunition production, PM says. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/kosovo-boost-defence-spending-by-60-plans-drone-ammunition-production-pm-says-2025-03-26/>
- Simić, D. R. (2009). Svetska politika: Međdržavni i međunarodni poredak, svetska politika, globalni odnosi. Beograd: Fakultet političkih nauka; Čigoja štampa.
- Stojković, D. & Radović, B. M. (2017). Strategic environment influence on development of defense of the Republic of Serbia. *Vojno delo*, 69(4), 5–16.
- The White House. (2025, November). National Security Strategy of the United States of America. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>
- U.S. Department of State. (2023). U.S. relations with Serbia. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-serbia/>
- United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR]. (2023). Global Report 2023. <https://www.unhcr.org/global-report>
- United Nations. (2023). Our Common Agenda: Policy Brief 9 – A New Agenda for Peace. <https://digitallibrary.un.org/record/4015374?ln=en>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Boston, MA: McGraw-Hill.

- World Bank. (2024). Supporting Serbia's Transition to Greener and More Resilient Growth (report). <https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/a1cf83e2-bfcf-5454-90a5-aa3b09e8f816/download>
- Yarger, H. R. (2006). Strategic Theory for the 21st Century: The Little Book on Big Strategy. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College Press.
- Благојевић, В. & Суботић, М. (ур.). (2025). Геостратешка будућност Балкана (тематски зборник). Београд: Институт за међународну политику и привреду; Институт за стратегијска истраживања.
- Време. (2026). Санкције НИС-у: Огромна штета за буџет Србије, поремећаји на тржишту крајем јануара. <https://vreme.com/ekonomija/sankcije-nis-u-ogromna-steta-za-budzet-srbije-poremecaji-na-trzistu-krajem-januara/>
- Миленковић, М. (2025). Друштвена отпорност и савремени изазови, ризици и претње безбедности Републике Србије. У П. Теранић (Ур.), Зборник радова V међународног научног скупа „Савремени изазови и пријетње безбједности“ (стр. 655–668). Универзитет у Бањој Луци, Факултет безбједносних наука.
- Митровић, М. & Николић, Н. (2022). Хибридни рат: Допринос дефинисању концепта, садржаја и модела деловања. Београд: МЦ „Одбрана“.
- Национални ЦЕРТ Републике Србије. (2024). Извештај о статистичким подацима о свим инцидентима у ИКТ системима од посебног значаја у 2024. години <https://www.cert.rs/files/shares/Izvestaj%20o%20statistickim%20podacima%202024.pdf>
- Радио-телевизија Србије [РТС]. (2025, March 21). Домети војног споразума Албаније, Хрватске и Приштине. <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5679559/vojni-sporazum-dometi-albanija-hrvatska-pristina.html>
- Радио-телевизија Србије [РТС]. (2026). Вучић: После акције у Венецуели јасно је да међународни правни поредак и Повеља УН не функционишу. <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5860630/aleksandar-vucic-obracanje-sednica-saveta-za-nacionalnu-bezbednost-maduro.html>
- Радио-телевизија Србије [РТС]. (2026). Дреџун: Милитаризација Приштине директна претња безбедности Срба на Косову и Метохији. <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5864196/drecun-militarizacija-pristine-direktna-pretnja-bezbednosti-srba-na-kosovu-i-metohiji.html>
- Радио-телевизија Србије [РТС]. (2026). Ухапшени Мадуро стигао у војну базу у Њујорку (вест). <https://www.rts.rs/vesti/svet/5860317/karakas-eksplozije-venecuela-avioni-maduro-tramp-napad.html>

- Република Србија. (2019). Стратегија националне безбедности Републике Србије [СНБ РС]. Службени гласник РС, бр. 94/2019. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/94/1/reg>
- Република Србија. (2019). Стратегија одбране Републике Србије [СО РС]. Службени гласник РС, бр. 94/2019. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/94/2/reg>
- Републички завод за статистику [РЗС]. (2025). Енергетски биланси, 2023 (Билтен 718). <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20255718.pdf>
- Републички завод за статистику [РЗС]. (2025). Статистички извештај, Становништво – Рођени и умрли, Витални догађаји, 2024. <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=17029>
- Републички завод за статистику [РЗС]. (2025, December 30). Економска кретања у Републици Србији, 2025. <https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/vesti/20251230-ekonomska-kretanja-2025/?s=090201>
- Суботић, М. (2024). Западни Балкан у раљама небезбедности. Београд: Институт за стратегијска истраживања; МЦ „Одбрана“.
- Суботић, М. (ур.). (2025). Изазови регионалне безбедности (тематски зборник). Београд: Институт за стратегијска истраживања.

СТРАТЕГИЧЕСКАЯ СРЕДА ПОСЛЕ 2020 ГОДА: ВЫЗОВЫ ДЛЯ СТРАТЕГИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ СЕРБИИ

Анотација: Стратегијска средa Републике Србије после 2020 годе претерпела глубоке и ускорене трансформације, имајуће праве последице за националну безбедност државе. Војна на Украјине, војна интервенција США у Венесуели, усилење соперничества великих држава и милитаризација Европе привели к ослабљењу мултилатерализма и враћању блоковог раздјеленија у европској архитектури безбедности. У региону Западних Балкана наблюдајуће стагнација процеса европској интеграцији, углубљење политичкој напјажености и раст ризика безбедности, у то време как вопрос Косово и Метохије остајеће долговременним источином нестабилности. Одновременно економске и енергетске шоке, депопулационе тенденције, а также експансија гибридных и киберугроз усиливајуће уязвимост државе и общества. Все указанные процессы и тенденции в сфере безопасности указывают на целесообразность и обоснованность системного пересмотра существующих стратегических установок, закреплённых в Стратегии национальной безопасности Республики Сербии. Корректно идентифицированная стратегическая среда является необходимым условием для надлежащего определения требуемых национальных потенциалов, а также для выработки адекватных ответов на актуальные вызовы,

риски и угрозы, вытекающие из современных и изменившихся глобальных и региональных условий.

Ключевые слова: стратегическая среда; национальная безопасность; Сербия; геополитические изменения; европейская безопасность; гибридные угрозы.

STRATEGIC ENVIRONMENT AFTER 2020: CHALLENGES FOR THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The strategic environment of the Republic of Serbia after 2020 has undergone profound and accelerated transformations with direct implications for the country's national security. The war in Ukraine, the U.S. military intervention in Venezuela, the intensification of great power rivalry, and the militarization of Europe have led to the weakening of multilateralism and the resurgence of bloc divisions within the European security architecture. In the Western Balkans region, there is stagnation in the European integration process, deepening political tensions, and increasing security risks, while the issue of Kosovo and Metohija remains a long-standing source of instability. At the same time, economic and energy shocks, depopulation trends, and the expansion of hybrid and cyber threats increase the vulnerability of the state and society. All of these processes and security trends indicate that it is both desirable and justified to systematically reassess the existing strategic assumptions outlined in the National Security Strategy of the Republic of Serbia. A properly identified strategic environment is a prerequisite for the appropriate definition of necessary national capacities, as well as for developing adequate responses to current challenges, risks, and threats arising from contemporary and evolving global and regional circumstances.

Keywords: strategic environment; national security; Serbia; geopolitical changes; European security; hybrid threats.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

343.85(082)
351.74/.76:355.02(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Савремени изазови и пријетње
безбједности" (6 ; 2026 ; Бања Лука)

Зборник радова / VI Међународни научни скуп "Савремени
изазови и пријетње безбједности", Бања Лука, Република
Српска, БиХ, 27. март 2026. године ; [главни и одговорни
уредник Предраг Ђеранић]. - Бања Лука : Факултет
безбједносних наука, 2026 (Источна Илиџа : Print shop). - 852
стр. : граф. прикази, табеле ; 24 см. - (Едиција Зборници)

Тираж 120. - Радови на срп., рус. и енгл. језику. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Библиографија уз већину
радова. - Сажетци на рус. и енгл. језику.

ISBN 978-99976-805-9-4

COBISS.RS-ID 144111873